

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvodlibet V. Continet Quæstiones XIII. Articulos veros XXVIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

sine cōsilijs præcepta obseruari non possint & quãtum ad interiores actus, & quantum ad exteriores. Nam Abraham qui & coniugio, & diuitijs utebatur, fuit coram Deo perfectus, secundum illud Gen. 17: Ambula coram me, & esto perfectus, sed quia per consilia facilius & expeditius ad perfectam præceptorum obseruantiam peruenitur.

Ad quartum dicendum, qd Augustinus in verbis illis intendit excludere quorundam dictum, qui credebant virginitatem esse necessariam solum ad eandem tribulatione corporis, que in matrimonio sustinetur: obseruatio autem præceptorum est in hoc seculo fiat, non tamen pertinet ad hoc seculum, sed futuro seculo coniungi.

Ad quintum dicendum, qd præcepta pertinent & ad actiuam, & contemplatiuam vitam: consilia vero sunt instrumenta contemplatiuæ vitæ. Sed ibi præcessit mentio de præceptis ordinantibus ad proximum, quæ pertinet ad vitam actiuam.

Ad sextum dicendum, qd etiam in ipso exercitio præceptorum contingit inueniri differentiam perfectionis. Vnde non potest dici, qd numerus quinque nullum pertineat ad præcepta, & numerus quatuor nullum ad consilia: sed primum pertinet ad imperfectam obseruantiam præceptorum, qualis etiam in seculari vita interdum habetur. Secundum vero pertinet ad perfectam obseruantiam præceptorum, ad quam ordinantur consilia. Nec tamen quia primo Dominus pauit quinque millia quàm quatuor millia, oportet quod aliquis prius exerceatur in vita seculari, quàm trãseat ad religionem, quia etiam religionem intrantes, non statim perfectionem adipiscuntur, sed ad perfectionem assequendã se exercitant, sicut & intrantes scholas logicæ, non statim efficiuntur logici, sed ad hoc se exercitant: vnde & religio quaedam perfectionis schola est.

Ad septimum dicendum, qd exẽpla quæ traduntur in euãgelio, sunt exẽpla Christi, quæ pertinent non solum ad consilia, sed etiam ad perfectã obseruantiam præceptorum, vnde & ibidem subdit exẽpla vt hic. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde.

Ad octauum dicendum, qd charitas habet multos gradus. Nam primo est charitas incipiens, & postea perficiens, & ultimo perfecta: vnde charitas in spirituali vita est principium & finis.

Ad nonum dicendum, qd obseruantia cōsiliiorum est difficilior q̃ obseruatio præceptorum, quãtum ad exteriores actus: tamen obseruatio præceptorum perfecta quantum ad interiores actus est longe difficilior. Difficilior enim est deponere animi cupiditates, quàm possessiones, & tamen difficilior est obseruare exteriores actus præceptorum sine cōsilijs, quàm cum consilijs, sicut ex præmissis patet.

Ad x. dicendum, qd incipientes sunt sine ordine instruendorum ab alijs, & ideo præcepto mouentur ad aliquid faciendum tam in vita seculari, quàm in religione: sed quando iam perficiuntur, operantur ab interiori habitu, quasi ex seipsis non solum consilia, sed etiam præcepta.

Ad xi. dicendum, qd sicut dictum est, charitas & est principium spiritualis vitæ, & finis: & ideo & ipsa præcedit inchoata, tamquàm de esse existens spiritualis vitæ, & ipsam sequitur tãquàm pertinet ad perfectum esse spiritualis vitæ: & tamen ea quæ sunt de bene esse, ordinantur ad conseruationem eorum quæ sunt de esse rei.

Ad xii. est dicendum, quod etiam in disciplinis

A prius addiscuntur ea per quæ alia perfectius intelliguntur, quàmuis illa facilius sit intelligere, vel habere secundum eammodum modum: sicut facilius est scire argumentari eo modo, quo etiam idiotæ vtuntur dialectica quadam, quàm scire regulas logicæ, & tamen primo addiscunt regulas logicæ ad hoc, quod aliquis perfectus argumentari valeat, quàm cõmuniter idiotæ argumentantur. Et similiter facilius est obseruare præcepta secundum imperfectum modum, q̃ obseruare consilia & tamen qui tendunt ad perfectam præceptorum obseruationem, oportet qd incipiant a consilijs, sicut a quibusdã instrumentis.

B Ad xiii. est dicendum, quod illa quæ ibi Dominus superaddidit, non sunt cōsilia, sed præcepta, vt patet ex ipsis verbis Domini, quæ ibi ponuntur. Tum etiam ex expositione Augustini in libro de sermone Domini in monte.

D Ad xiiii. dicendum, quod obseruantia præceptorum secundum imperfectum modum est minimum in vita spirituali, sed est maximum, si obseruetur perfecte.

Ad xv. dicendum est, quod perfectiora euangelij non solum sunt consilia, sed etiam præcepta, ut ex dictis patet.

C Ad xvi. est dicendum, quod illud a quo non conuertitur consequentia essendi, etsi sit prius natura quodammodo, non tamen oportet quod semper sit prius tempore. Non enim in angelis viuere præcedit intelligere, quàmuis non omne viuens sit intelligens, quia statim a principio angeli vitam perfectam habent, quæ est intellectualis. Et similiter qui volunt plenius præcepta custodire, statim a principio consilia assumere debet, licet non omnes obseruantes præcepta, obseruent consilia.

Finis quarti quodlibet.

INCIPIT QVODLIBET QVINTVM.

QVÆSTIO PRIMA.

VAESITVM est de Deo, & angelis, & hominibus. De Deo quæsitum est & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad naturam assumptam. Quantum ad naturam diuinam, quæsitum est de scientia, & de potentia.

¶ Circa scientiam Dei quæsita sunt duo.

¶ Primo, Verum Deus sciat primum instans, in quo potuit creare mundum.

¶ Secundo, Vtrũ præsciti a Deo possint demereri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum Deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videret qd Deus sciat primum instans, in quo potuit mundum creare. Deus enim potuit creare mundum antequàm creauerit, nõ aut potuit creare ipsum in infinitum ante, quia sic esset ei cõternus. ergo est dare aliquo d instans, in quo primo potuit creare mundum: sed Deus sua sciẽtia totũ cõprehendit. ergo Deus scit primum instans, in quo potuit creare mundum.

S E D

SED CONTRA. Deus nihil scit quod eius omnipotentia præiudicet, præiudicaret autem eius omnipotentia si esset aliquid infans, in quo primo potuit creare mundum, quia sic eius potentia ad illud infans limitaretur. ergo Deus nescit primum infans, in quo potuit creare mundum.

RESPON. Dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid fieri in aliqua mensura loci, vel temporis. Vno modo, præsupposita ipsa mensura: & sic particulares effectus producuntur a Deo, vel ab alijs agentibus in loco, vel tempore. Alio modo, ut simul cum eo quod fit, producat mensura loci, vel temporis: & hoc modo mundus a Deo in esse producitur non quidem quasi in aliquo loco, vel tempore præexistente, sed quia simul cum mundo & locus, & tempus producitur. Vnde aliter est intelligendum cum dicitur, quod Deus potuit facere aliquem particularem effectum, puta, equum, vel hominem antequam fecerit, vel etiam alibi quam fecerit, & aliter cum hoc de mundo dicitur. Nam cum de homine, vel equo hoc dicitur, signatur aliquod tempus, vel locus aliquis esse, in quo homo a Deo fieri potuerit: sed cum de hoc mundo dicitur, non signatur quod sit aliquod tempus ante mundum, nec aliquis locus extra ipsum, sed significatur quod Deus potuit mensuram loci, aut temporis mundi facere maiorem. Si ergo quæratur, utrum potuerit mundum facere in infinitum antequam fecerit, si hoc quidem referatur ad potentiam facientis, manifestum est quod in infinitum ante facere potuit. Dei enim potentia est æterna, cui nihil accrescere potuit, ut inciperet quãdoque facere mundum, cum prius non potuerit. Si vero referatur ad ipsum mundum, sic non potuit fieri ut esset semper, supposita catholica fidei veritate, quæ habet mundum quandoque non fuisse. Sicut enim Deus non potest facere ut quod fuit, non fuerit, ut infra dicitur, ita non potest facere, ut quod fuit quãdoque, nunquam non fuerit. Secundum hunc ergo sensum dicitur, quod Deus non potuit mundum facere in infinitum antequam faceret: sed adhuc intel-

D. 736.

D. 744.

ligendū est quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo in actu, & sic dicitur secundum modum prædictū, quod Deus non potuit facere mundum in infinitum antequam fecerit. i. quod duratio mundi in infinitum ante præcesserit. Alio modo, dicitur infinitum secundum potentiam, & sic potuit Deus in infinitum mundum facere antequam fecerit, quia quantumcumque ante detur eum fecisse, adhuc potuit eum prius facere, & sic non est dare primum infans, in quo Deus potuit facere mundum. Est autē dare supremum ubi usquequo Deus mundum fecerit, non tamen est dare supremum, ultra quod facere non potuerit. & sic patet quod quæstio cessat.

ARTICVLVS II.

Utrum præsciti a Deo possint promereri.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod præsciti a Deo non possint demereri. Sicut enim aliqui sunt electi a Deo ab æterno ad gratiam habendam, ita etiam aliqui sunt præsciti a Deo ad hoc quod sue nature relinquantur: sed naturalibus non meremur, neque demeremur. ergo præsciti a Deo non demerentur.

SED CONTRA. Nullus datur a Deo, nisi propter demeritū, cum Deus sit iudex iustus: sed præsci-

ti damnantur a Deo. ergo demerentur.

RESPON. Dicendum, quod scientia Dei comparatur ad res creatas, sicut ars ad artificia. unde sicut ars non solum est cognoscitiua, sed factiua eorum quæ secundum artem fiunt, eorum vero quæ ab artis regulis deuiant, est cognoscitiua: ita etiam scientia Dei est factiua & cognoscitiua oium bonorum, malorum vero siue peccatorū, quæ sunt deuiationes quædam ab æterna lege ipsius, scientia Dei est cognoscitiua, non autē causatiua. Et sic patet quod boni qui per gratiam iustificantur, non solum sunt a Deo ab æterno præcogniti, sed etiam electi ad gratiam habendam: peccatores autem qui non iustificantur per gratiam, non sunt electi, vel præordinati a Deo ad culpam, sed solum præcogniti, non solum per gratiam habituri, sed sue nature sint relinquendi. Quia vero omne agēs potest in id quod est infra se, non autem in id quod est supra se, natura sibi relicta non potest in actum meritorium qui est supra facultatem naturæ. Potest autē in actum peccati, qui est demeritorium, sicut in aliquid infra naturam humanam existens homo enim peccando descendit a dignitate sue nature, & sic patet quod præsciti possunt demereri.

AD PRIMUM dicendum, quod hoc quod dicitur, quod naturalibus non meremur, neque demeremur, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quod naturalia ipsa non sunt merita, vel demerita, & sic verum est quod merita sunt supra naturam, & demerita sunt contra naturam. Alio modo potest intelligi sic, quod naturalia non sunt principia merendi, vel demerendi, & sic falsum est. Naturalia enim adiuta per gratiam sunt esse principia demerendi, ut dictum est.

QVÆSTIO II.

DE INDE circa potentiam quæ sita sunt duo.
PRIMO, Utrum Deus possit virginem corrumpam reparare.
SECUNDO, Utrum Deus possit peccate, si vult.

ARTICVLVS III.

Utrum Deus possit virginem reparare.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod Deus possit virginem reparare. Ad omnipotentiam enim Dei pertinet quod non sit impossibile apud eum omne verbum, ut dicitur Luca 1. sed hoc est quoddam verbum, virginem reparare post lapsum. ergo Deus potest virginem reparare post lapsum.

SED CONTRA est, quod Hieron. dicit. Cum Deus cetera possit, non potest reparare virginem post ruinam, & habetur in Decreto 32. quæstio. 5.

RESPON. Dicendum, quod in virginitate duo possunt considerari, quorum vnum est ipsa integritas mentis & corporis, & sic Deus virginem potest reparare post ruinam. Potest enim mentem reintegrare per gratiam, & corpus consolidare per miraculū. Alia autem est causa integritatis prædicta, quia. scilicet mulier virgo non fuisse cognita a viro, & quantum ad hoc Deus non potest virginem post ruinam reparare. Non enim potest facere ut iam ea quæ est cognita a viro, non fuerit cognita, sicut nec de aliquo quod factū est, potest facere quod factū non fuerit. Potentia enim Dei se extendit ad totū ens. Vnde solum id a Dei potentia excluditur, quod repugnat rationi entis, & hoc est simul.

simul esse & non esse: & eiusdem rationis est, quod fuit, non fuisse. Vnde Augusti. dicit 26. contra Faustum. Quisquis dicit, si omnipotens est Deus, faciat vt ea quæ facta sunt, facta non fuerint, non videt se hoc dicere, faciat vt ea quæ vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cum verbum sit conceptus mentis, nihil quod contra dictionem implicatur, verbum dici potest, quia non cadit in conceptu mentis, vt probatur in 4. Metaphyl.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hæc sit falsa, Deus potest peccare si vult.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod hæc sit falsa, Deus potest peccare si vult. De quocumque enim possum dicere, quod homo potest facere si vult, potest etiã dici simpliciter, quod homo potest facere illud. Si ergo hæc propositio est vera, Deus potest peccare si vult, sequitur quod hæc sit vera, Deus potest peccare: sed hoc est erroneum. ergo & primum.

SED CONTRA. Quicumque vult peccare, peccat: sed sequitur si Deus peccat, potest peccare. ergo sequitur, si vult potest peccare.

RESPON. Dicendum, quod hæc coniunctio, si, ordinem quandam importat. Potest autem in proposito duplicem ordinẽ importare. Vno quidem modo, ordinem causæ, siue principij, & hoc modo propositio falsa est, voluntas enim Dei est principium & causã respectu creaturarum, non autem respectu eorum quæ pertinent ad diuinam naturam: vnde non dicimus, quod pater genuerit filium voluntate, sed naturaliter, vt patet per Hilariũ in libro de syno. Potentia autem Dei ad ipsam naturam diuinam pertinet: vnde hoc ipsum quod est posse peccare, non est subiectum diuinæ voluntati, alioquin voluntas Dei esset principium immutationis diuinæ, quod est impossibile. Alio modo, potest importare ordinem consequentiæ, & sic hæc locutio est vera. Si Deus vult peccare, potest peccare. Sequitur enim sine conditione, si argumentamur ex impossibili posito. Deus vult peccare. ergo potest peccare. Omnia enim quæ vult potest, sed non econuerso.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cum dicitur, Si homo vult currere, potest currere, antecedens est possibile, & ideo consequens est simpliciter possibile: sed cum dicitur sic. Si Deus vult peccare, potest peccare, antecedens est impossibile, vnde nihil prohibet conditionalem esse veram, consequente existente impossibili.

QVÆSTIO III.

DEINDE quantum ad naturam assumptam, quæstia sunt duo.

¶ Primo, Vtrum totus sanguis, quẽ Christus in sua passione effudit, in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶ Secundo, In quo Christus nobis maius signum dilectionis exhibuerit, vtrum in hoc quod Christus passus est pro nobis, vel in hoc quod corpus suum dedit nobis sub sacramento in cibum.

ARTICVLVS V.

Vtrum totus sanguis Christi, qui in passione eius est effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod totus sanguis Christi, qui est in passione eius effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit. Resurrectio enim nostra conformis erit resurrectioni Christi, secundum illud ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ cõfiguratum corpori claritatis suæ: sed ad corpus nostrum in resurrectione redibit totum quod fuit de veritate humanæ naturæ. Sanguis autem Christi in passione effusus, fuit de veritate humanæ naturæ, & sacer dicitur, secundum illud, Quem sacer cruor, perunxit fufus agni corpore. ergo videtur quod ille sanguis Christi in passione effusus, in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶ 2. Præter. Verbum Dei numquam deposuit quod in nostra natura assumpsit, partibus humanæ naturæ ab inuicem in passione separatis: sed verbum Dei assumpsit in natura nostra non solum corpus, sed etiam sanguinem. ergo sanguis ille numquam fuit a verbo depositus. redijt ergo ad ipsum in resurrectione.

SED CONTRA est, quod in aliquibus ecclesijs sanguis Christi vsque hodie dicitur seruari.

RESPON. Dicendum, quod in resurrectione tam Christi, quàm nostra, totum quod fuit de veritate humanæ naturæ, reparabitur, non autem illa quæ de veritate humanæ naturæ non fuerunt. Et quãuis circa ea quæ sunt de veritate humanæ naturæ, sit diuersa diuersorum opinio, secundum quamlibet opinionem non totus sanguis nutrimentalis, id est, qui ex cibis generatur, pertinet ad veritatem humanæ naturæ. Cum ergo Christus ante passionem comederit & biberit, nihil prohibet in eo fuisse aliquem sanguinem nutrimentalem, qui ad veritatem humanæ naturæ non pertinet, & quem oporteret ad corpus eius in resurrectione redire. Sed quia specialiter fit quæstio de sanguine in passione effuso pro redemptione humani generis, de hoc magis dicendum videtur, quod totus in resurrectione ad corpus Christi redierit tripliciter ratione, quarum prima accipit potest ex ætate Christi patientis. Passus est enim in perfectissima ætate, in qua maxime ea quæ in homine inueniuntur, ad veritatem humanæ naturæ pertinere videntur, tamquam ad maximã perfectionem adducta. Secunda sumitur ex merito passionis. Si enim sanctorum martyrum illæ partes, in quibus passionem pro Christo sustinuerunt, quandam privilegiatam fulgorem in resurrectione habent, vt Augustinus dicit 21. de ciuita. Dei. ergo multo magis sanguis Christi, quem pro salute humani generis effudit, ad gloriosam resurrectionem reparatus est. Tertia ratio potest sumi ex ipsa virtute passionis. Sanguis enim ille in passione effusus humanum genus sanctificauit, secundum illud ad Hebræos vltimo, Iesus vt sanctificaret per sanguinem suum populum extra portã passus est. Humanitas autem Christi salutiferam virtutem habuit ex virtute verbi sibi vniti, vt Damasc. dicit in 3. lib. Vnde manifestum est, quod sanguis in passione effusus, quæ maxime fuit salubris, fuit diuinitati vnitus: & ideo oportuit, quod in resurrectione iungeretur alijs humanitatis partibus. Sanguis autem Christi, qui in quibusdam ecclesijs ostenditur, dicitur ex quadam

Quodlib. S. Tho. E imagine

3. p. q. 54. ar. 4.
3. ad 1. & 4.
di. 44. dist. 1.
46. 2. q. 3.

p. q. 1. ar. 6.
o. & veri. q.
14. arti. 7. c.
14. 1. & Ma.
4. q. arti. 1. q.
11. p. q. 9.
arti. 1. ca. &
21. q. 6. arti.
1. ad 3.

imagine Christi percussa miraculose fluxisse: vel F
etiam alia ex corpore Christi.
Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christus maius dilectionis signum ostendit tradendo
corpus suum in cibum. quam patiendo pro nobis.

Art. speciali
ver.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur q̄ Chri-
stus maius dilectionis signum nobis ostendit
tradendo corpus suum in cibum, q̄ patiendo pro
nobis. Charitas. n. patriæ perfectior est, q̄ charitas
viæ: sed beneficium illud quo nobis Christus contu-
lit corpus suum dans nobis in cibum, magis assimi-
latur charitati patriæ, in qua plene fruemur Deo.
Passio autē quam pro nobis subijcit, magis assimi-
latur charitati viæ, in qua nobis pro Christo immi-
ner patiedū. ergo maius est dilectionis signum, q̄
Christus corpus suum tradidit nobis in cibum, q̄
quod Christus passus est pro nobis.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 15. Maio-
rem charitatem nemo habet, quam vt animam
suam ponat quis pro amicis suis.

RESPON. Dicendum, quod illud quod est potif-
simum in vnoquoque genere, est mēsurā omnium
eorum quæ sunt illius generis, vt patet per Philo. in
10. Meta. potissimum autē in genere amoris homi-
nū est amor. quo quis amat seipsum. & ideo ex hoc
amore necesse est mēsuram accipere omnis amo-
ris, quo quis alium amat. Vnde & in 9 Eth. Philo. di-
cit quod amabilia quæ sunt ad alterum, veniunt
ex amabilibus quæ sunt ad seipsum. Pertinet au-
tem ad amorē quo quis amat seipsum, vt velit sibi
bonum: vnde tanto aliquis alium magis amare pro-
batur, quāto magis bonum quod sibi vult, propter
amicum prætermittit, secundum illud Prouer. 12.
Qui negligit damnū propter amicum, iustus est.
Vult autem homo sibi triplex bonum particulare,
quæ sunt anima, corpus, & res exteriores. Est ergo
aliquid signum amoris, q̄ aliquis in rebus exteri-
oribus propter alium detrimentum patitur: manus
autem amoris signum, si etiam corporis proprii
detrimentum patitur, vel labores, vel verbera pro
amico sumendo: maximū autem dilectionis signū,
si etiam animā suam deponere velit pro amico mo-
riendo. Quod ergo Christus pro nobis patiedo ani-
mam suam posuit, maximum fuit dilectionis signū.
Quod autem corpus suum dedit in cibū sub sacra-
mento, ad nullum detrimentum ipsius pertinet:
vnde patet quod primum est maius dilectionis si-
gnum: vnde & hoc sacramentum est memoriale
quoddam & figura passionis Christi, veritas autem
præeminet figuræ, & res memoriali.

AD PRIMUM ergo dicendum q̄ exhibitio corpo-
ris Christi in sacramento habet quidē figurā quan-
dam charitatis, qua diligit nos Deus in patriā: sed
passio eius pertinet ad ipsam Dei dilectionē, nos a
perditione ad patriam reuocantem: dilectio autem
Dei non est maior in patriā, quā sit in præsentī.

QVÆSTIO XIII.

ARTICVLVS VII.

Vtrum lucifer sit subiectum xui.

DEINDE circa angelos quaesitum est vnū. Vtrum
lucifer sit subiectum xui. & videtur q̄ sic. Si-

cut subiectum temporis est primum tēporale sim-
plicissimum, ita subiectū xui videtur esse simplicis-
simum æternum: hoc autem est lucifer, qui inter
angelos supremus fuit secundum suam naturā crea-
tā. Alioquin corpora cælestia, quæ nō sunt suscepti-
ua gratiæ, xui mēsurari non possent. cum ergo do-
na naturalia integra remāserint in demonibus post
peccatum, sicut Dion. dicit 4. ca. de diu. nomi. vide-
tur quod xuum sit in lucifero sicut in subiecto.

SED CONTRA. A xuum est quādam æternitatis
participatio: sed angeli beati magis sunt in participa-
tione æternitatis quā lucifer, qui est beatitudinis
expers ergo lucifer non est subiectum xui, sed ma-
gis supremus beatorum angelorum.

RESPON. Dicendum, q̄ ex ignorantia lingue gre-
cæ prouenit, q̄ communiter apud multos xui ab
æternitate distingueretur, ac si distingueretur an-
tropos ab homine. Quod enim in greco dicitur xuum,
in latino æternitas, & sic etiam Dion. 10. ca. de diu.
nomi. pro eodem vtitur æternitate & xuo sed quia
non inibus vtendum est vt plures, si vtrumque di-
stinguamus ab inuicē, xuum nihil aliud erit quā
æternitatis participatio, vt scilicet essentialis æterni-
tas ipsi Deo attribuitur. xuum autem quasi a parti-
cipata æternitate substantiis spiritalibus, quæ sunt su-
pra tempus. quia vero id quod per essentiā dicitur,
semper est mēsurā ipsius quod dicitur per partici-
pationem, potest dici q̄ prima mēsurā omnium æter-
norum est ipsa Dei æternitas: sicut etiam substantia
Dei est mēsurā omnis substantiæ, vt dicit Commē-
tator in 10. meta. Si quis tamen uelit accipere men-
surā homogeneam, id est, eiusdem generis, dicitur
quidam, quod nō est vna mēsurā communis, sed
quodlibet æternum habet suam xuum, sed hi p-
prium uocem ignorant. Sic enim esset verum quod
dicunt, si omnia æterna essent æqualia. Sic enim
vnum eorum non esset mēsurā alterius: hoc autē
nō est uerum, quia in angelis est accipere primū,
medium, & vltimum non solum secundum diuer-
sas hierarchias & ordines, sed etiam secundum di-
uerfos angelos in eodem ordine, vt patet per Dio-
ny. 10. capitu. cælestis Hierar. Et quia semper illud
quod est simplicissimum, & mēsurā in quolibet
genere, sicut dicitur in 10. metaphys. ideo necesse
est vt duratio simplicissimi æterni sit xuum om-
nium æternorum, & ita simplicissimum ætere-
num est subiectum xui. Sed attendendum quod
substantiæ spirituales mēsurantur quo, non solum
quantum ad earum d substantiam, sed etiam quan-
tum ad earum propriam a operationem. Vnde in
libro de causis dicitur, quod sunt in momento æter-
nitatis secundum substantiam & operationem, &
sic oportet, quod ille angelus qui est subiectū xui
sit simplicissimus, non solum quantum ad essentiā,
sed etiam quantum ad operationem. Talis autem
est supremus omnium angelorum bonorū, cuius
operatio maxime est in vno, quod est Deus, vnta.
Vnde supremus omnium angelorū est subiectum
xui, non autem lucifer.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliqui
posuerunt luciferum non fuisse supremum ange-
lorum: sed sicut Damascē. dicit, fuit primus eo-
rum qui præerant ordini terrestri. Si uero conceda-
mus secundum Gregorium, quod fuerit supremus
omnium, tunc dicendum est, quod sua operatio
auersa est ab vno primo, & conuersa ad multitudi-
nem.

nem inferiorum rerum, quarum primatum appetit, & secundum hoc demones decidunt a summa simplicitate xui. Vnde Dion. dicit 4. c. de diui. nomi. quod demones dicuntur mali, propter hoc qd infirmantur circa operationem naturalem.

QVAESTIO V.

DEINDE quaesitum est de hominibus. Et primo, Quantum ad ea quae possunt omnibus esse communia.

Secundo, Quantum ad ea quae pertinent ad quosdam horum status.

Circa communia vero, quaesitum est quadrupliciter.

Primo quidem, De his quae pertinent ad naturam hominis.

Secundo, De his quae pertinent ad sacramenta.

Tertio, De his quae pertinent ad virtutes.

Quarto, De his quae pertinent ad praepcepta.

Circa primum quaesita sunt tria.

Primo, Quantum ad personas hominum, vtrum scilicet si Adam non peccasset, iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

Secundo, Quantum ad intellectum, vtrum, scilicet verbum cordis sit species intelligibilis.

Tertio, Quantum ad voluntatem, vtrum scilicet ea quae per timorem fiunt, sint voluntaria.

ARTICVLVS VIII.

Verum si Adam non peccasset, iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod si Adam non peccasset, non iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur. Si enim Adam non peccasset, soli electi nascerentur. ergo non fuissent nati illi peccatores qui finaliter sunt reprobati, & per consequens nec eorum filij, quia si non sunt iidem patres, consequens est neque filios esse eosdem: multi autem nunc saluantur ex reprobis parentibus nati. ergo si Adā non peccasset, non iidem saluarentur, qui nunc saluantur.

2 Præter. Secundum Philosophum semen est superfluum alimenti: sed alijs cibis homo usus fuisset in paradiſo si non peccasset ab his, quibus nunc vititur. ergo aliud fuisset semen, & per consequens alij filij.

SED CONTRA est quod Greg. dicit 4. mora. Si primum parentem nulla putredo peccati corrumpere, nequaquam ex se filios gehennæ generaret: sed hi qui nunc per redemptorem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur.

RESPON. Dicendum, qd cū in generatione hominis, sicut & aliorū animalium, semen patris sit agēs, materia vero a matre ministrata sit sicut patiens, ex quo corpus humanū forma formatur, impossibile est eundem filium nasci siue sit alius pater, siue sit alia mater: sicut et non est idem numero sigillū siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. Et quāuis superfluum alimenti sit semen secundū Philosophū, diuersitas tñ alimentorū non sufficeret ad diuersificadum filios qui ex femine nascunt, quia ex illis cibis non sumitur semen, nisi quatenus aliquo modo in substantiam parentum conuertuntur. Dicunt quidā sequentes Ansel. quod si homo nō peccasset in illa prima tēratione,

A statim confirmatus fuisset & ipse, & omnes qui ab eo nascerentur, ita quod omnes qui nascerentur, fuissent electi. Vnde cum nunc multi qui saluantur, ex peccatoribus nascantur, sicut in obijciendo tangebatur, consequens est quod essent alij parentes saluandorum, & per consequens alij filij. Sed hæc positio non videtur esse vera, quia secundum Aug. 14. de ciuit. Dei. Status corporis in homine proportio nabiliter responderet statui animæ. Quamdiu ergo homo habuit corpus animale potens mori & nō mori, indigens alimentis, tandiu habuit animā potentem peccare & nō peccare: habuit autē corpus animale quamdiu fuit in statu generandi, qd etiam fuisset, si post illam primam tērationē non peccasset: & ideo possibile fuisset, si primus homo tūc nō peccasset, qd etiam ipse, vel eius posterij postmodum peccarent, vt Hugo de sanct. Victore dicit. Vnde ex hoc non sequitur parentum diuersitas, quod nunc sunt aliqui peccatores: tunc autem non essent, sed est aliud, vnde necesse est ponere diuersitatem parentum, quia in primo statu vnus homo nō habuisset plures vxores, nec etiam aliqui ex fornicatione, vel adulterio nascerentur, quod nunc cōtingit etiam in his qui saluantur. Multi n. filij vnus parentis ex pluribus vxoribus nati saluantur, sicut patet de filijs Iacob. Multi etiam ex fornicatione, vel adulterio nati, alioquin eis frustra sacramenta salutis adhiberentur. Vnde relinquitur, quod aliqui nunc saluantur, qui si primus homo non peccasset, non nascerentur, & per consequens non saluarentur: nec tamē Dei prædeterminatio falleretur, quia Deus prædeterminauit homines habens sciētiam futuri euentus. Quod vero Grego. dicit, qd si primus homo non peccasset, nequaquam ex se filios gehennæ generaret, indubitanter verum est. Non. n. in filios transfunderet peccatum originale, qm quod homines filij iræ nascuntur. Quod autem subdit, qd hi soli qui nūc saluandi sunt, nascerentur, intelligendum est quod pronomen facit simplicem demonstrationem, quia. f. soli electi nascerentur quantum est ex ratione originis, non autem demonstrationem personalem, quia alia personæ essent hominum qui saluarentur.

B peccasset, qd etiam ipse, vel eius posterij postmodum peccarent, vt Hugo de sanct. Victore dicit. Vnde ex hoc non sequitur parentum diuersitas, quod nunc sunt aliqui peccatores: tunc autem non essent, sed est aliud, vnde necesse est ponere diuersitatem parentum, quia in primo statu vnus homo nō habuisset plures vxores, nec etiam aliqui ex fornicatione, vel adulterio nascerentur, quod nunc cōtingit etiam in his qui saluantur. Multi n. filij vnus parentis ex pluribus vxoribus nati saluantur, sicut patet de filijs Iacob. Multi etiam ex fornicatione, vel adulterio nati, alioquin eis frustra sacramenta salutis adhiberentur. Vnde relinquitur, quod aliqui nunc saluantur, qui si primus homo non peccasset, non nascerentur, & per consequens non saluarentur: nec tamē Dei prædeterminatio falleretur, quia Deus prædeterminauit homines habens sciētiam futuri euentus. Quod vero Grego. dicit, qd si primus homo non peccasset, nequaquam ex se filios gehennæ generaret, indubitanter verum est. Non. n. in filios transfunderet peccatum originale, qm quod homines filij iræ nascuntur. Quod autem subdit, qd hi soli qui nūc saluandi sunt, nascerentur, intelligendum est quod pronomen facit simplicem demonstrationem, quia. f. soli electi nascerentur quantum est ex ratione originis, non autem demonstrationem personalem, quia alia personæ essent hominum qui saluarentur.

C Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Vtrum verbum cordis sit species intelligibilis.

AD SECUNDUM sic procedebatur. Videtur quod verbum cordis sit species intelligibilis. Verbum enim cordis est, quo intellectus videt: hoc autem est species intelligibilis. ergo verbum cordis est species intelligibilis.

2 Præter. Cognitio intellectiua a sensu oritur: sed illud quod sensus sentit, est species intelligibilis. ergo verbum cordis quo intellectus intelligit, est species intelligibilis.

SED CONTRA. Verbum cordis interius est quod exteriori verbo significatur: sed verbum exteriorius non significat speciem humanam intelligibilem. ergo verbum interius non est ipsa species intelligibilis.

RESPON. Dicendum, qd secundum Aug. 15. de Trini. Verbū cordis importat quoddā procedēs a mente, siue ab intellectu. Procedit autē aliquid ab intellectu, in quantum est constitutum per operationē ipsius. Est autē a duplex operatio intellectus secundū Philosophū in 3. de anima. Vna quidē quæ vocatur diuisibilitū intelligētia, per quam intellectus format in seipso distinctionē, vel cōceptū alicuius incomplexi. Alia autē operatio est intellectus complexus. Quodlib. S. Tho. E 2 ponent

Art. 61. sed dicitur & ad

1. par. q. 14. a. 1. & q. 14. art. 4. c. ad 1. q. 85. art. 2. opus 53. 6.

D. 67. Tex. 60. 61.

ponentis & diuidentis, secundū quam format enunciationem, & vtrumq; istorum per operationē intellectus constitutorum vocatur verbū cordis, quorum primum significatur per terminū incōplexū, secundum vero significatur per orationem. Manifestū est autē, q̄ omnis operatio intellectus procedit ab eo, secundum quod est factus in actu per speciē intelligibilem, quia nihil operatur, nisi secundum quod est actu. Vñ necesse est q̄ species intelligibilis quæ est principium operationis intellectualis, differat a verbo cordis, qd̄ est per operationem intellectus formatum, quis ipsum verbum possit dici forma, vel species intelligibilis sicut per intellectū constituta, prout forma artis quam intellectus adinuenit, dicitur quædam species intelligibilis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ intellectus intelligit aliquid dupliciter. Vno modo, formaliter, & sic intelligit speciē intelligibili qua fit in actu. Alio modo, sicut instrumento quo vtiur ad aliud intelligendum, & hoc modo intellectus verbo intelligit, quia format verbum ad hoc quod intelligat rem.

AD SECVDVM dicendum, quod cognitio sensus exterioris perficitur per solam immutationem sensus a sensibili. Vnde per formam quæ sibi a sensibili imprimitur, sentit, non autem ipse sensus exterior format sibi aliquam formam sensibilem, hoc autē facit vis imaginatiua, cuius formæ quodammodo simile est verbum intellectus.

ARTICVLVS X.

Vtrum ea quæ sunt ex timore sint voluntaria.

Ysa. c. 6.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur, q̄ ea quæ sunt ex timore, non sint voluntaria. Necessitas n. voluntati contrariatur, vt d̄ in 5. metaph. sed ea quæ sunt ex timore, dicuntur ex necessitate fieri. non ergo sunt voluntaria.

SED CONTRA. Omne quod quis operatur propter finem, est voluntarium: sed ea quæ quis operatur ex timore, operatur propter finem. scilicet ad vitandum malum quod timet, sicut qui proicit merces in mare, vitat submerisionem nauis. ergo huiusmodi sunt voluntaria.

RESPON. Dicendum, q̄ cum bonum sit voluntatis obiectum, hoc modo se habet aliquid ad hoc q̄ sit voluntarium, quo modo se habet ad hoc q̄ sit bonum. Contingit autem aliquid in vniuersali cōsideratum esse bonum, quod tamen secundum aliquas particulares circumstantias redditur malum, sicut generare filios est bonum, sed generare filios ex non sua vxore est malum. Et similiter contingit aliquid in vniuersali cōsideratum esse malū, quod tamen secundum aliquas particulares circumstantias fit bonum: sicut occidere secundum se est malum, sed occidere hominem perniciosum multitudini, est bonum. Et quia actiones circa singularia iudicantur bonæ, vel malæ, & per consequens voluntariæ, vel inuoluntariæ, simpliciter quidem consideratis singularibus circumstantijs, secundum quid autem secundum q̄ in vniuersali considerantur, ea quæ ex timore sunt in vniuersali quidem considerata, sunt mala & inuoluntaria: sed si considerentur secundum singularia quæ circumstant, sic sunt bona, & voluntaria, sicut proijcere merces in mare secundum se consideratum est malum, & nō voluntarium, sed in tali casu est bonum, & voluntariū. Vnde & Philos. dicit in 3. Ethic. quod huiusmodi mixta sunt ex voluntario, & inuoluntario, simpliciter autem sunt voluntaria: secundum quid autem

F inuoluntaria, ex necessitate facti.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO VI.

DEINDE circa sacramenta quaesitum est.

¶ Primò, De sacramento Eucharistia.

¶ Secundò, De sacramento penitentia.

¶ Tertio, De sacramento matrimonij.

¶ Circa Eucharistiam quaesita sunt duo.

G ¶ Primò, Vtrum forma panis annihiletur.

¶ Secundò, Vtrum sacerdos dare debeat hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti.

ARTICVLVS XI.

Vtrum forma panis in sacramento Eucharistia annihiletur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ forma panis in sacramento Eucharistia annihilatur. Illud n. annihilari vñ, quod desinit esse, & in nihil conuertitur: sed forma panis facta cōsecratione desinit esse, nec est dare in quod cōuertatur non n. conuertitur in materiam corporis Christi, nec etiā in formam eius quæ est anima, alioquin anima esset ibi ex vi sacramenti. ergo forma panis annihilatur.

H ¶ 2. Præ. Aug. dicit super illud 1p. 17. Clarificatus parer &c. Si humana natura cōuertitur in verbum, si diligētius cogitamus, homo periret in Deo: sed illud annihilari d̄ quod perit. ergo si panis conuertitur in corpus Christi, videtur quod annihiletur.

SED CONTRA est, quia sicut Aug. dicit lib. 33. q. Deus non est actor tendendi in non esse: est autem actor sacramenti eucharistia. ergo in illo sacramento nihil annihilatur.

RESPON. Dicendum, q̄ annihilatio quædam modum d̄ importat. Omnis autē motus denominatur a termino ad quē. Vnde terminus annihilationis est nihil. Cōsecratio autē panis in sacramento eucharistia non terminatur ad nihil, sed ad corpus Christi, alioquin non esset dare quomodo corpus Christi incipiat esse sub sacramento. Non n. incipit ibi esse q̄ motū locale, alioquin desineret esse in celo. Relinquit ergo q̄ in cōsecratione panis nō est aliqua annihilatio, sed trās substantiatio panis in corpus Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut in generatione naturali neq; forma, neq; materia generatur, aut corrumpitur, sed totum compositum, ita etiā in sacramento altaris non est querendum scilicet de forma, aut materia in quid conuertatur, sed totus panis conuertitur in totum corpus Christi, in quantum est corpus, quia si in triduo mortis Christi fuisset cōsecratio facta, non fuisset ibi anima, sed corpus exanime, sicut in sepulcro iacebat.

K AD SECVDVM dicendū, q̄ perire diceretur natura humana, si cōverteretur in verbum quantum esse desineret, quod pertinet ad terminum a quo, nō autem si annihiletur quantum ad terminū ad quem.

ARTICVLVS XII.

Vtrum sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti.

CIRCA secundum sic procedebatur. Vñ q̄ sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti. Nō n. debet sacerdos peccatum

catum occultum publicare : publicaret autem si ei daret hostiam non consecratam, cum alijs socijs daret consecratam. ergo sacerdos non debet dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti. ¶ 2. Præ. Hostia consecrata a sacerdote alicui fidelis porrecta, a circumstantibus adoratur. Si ergo exhibet hostiam non consecratam loco consecrate, quantum est in se, faciet populum idolatrare, quod est graue peccatum. nõ ergo sacerdos debet peccatori occulto petenti dare hostiam nõ consecratam.

SED CONTRA est, quia sacerdos est medicus animarum, sapiens autem medicus vitæ quantum potest, periculum infirmi quem accepit in cura peccatori autem, cuius curam habet, imminet magnum periculum, si in conscientia mortalis peccati corpus Christi accipiat, quia qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, ut dicitur i. Cor. 11. ergo sacerdos bene facit, si eius periculum euitet, porrigens ei hostiam non consecratam.

RESPON. Dicendum, q̄ veritati non est aliqua fictio adiungenda, quia nulla est conuentio lucis ad tenebras, vt Apost. dicit 2. ad Cor. 6. & propter hoc August. probat in li. 83. q. q. corpus Christi non fuit phantasticum, quia veritas quæ est Christus, nõ potuit fallere: & ideo in sacramentis Ecclesiæ nihil est per fictionem agendum, & præcipue in sacramento altaris, in quo totus Christus cõinetur. Eset autem quedam fictio, si hostia non consecrata loco consecrata daretur: & cum etiam sacerdos quantum in se est, populo fieret idolatræ occasio, q̄ quamuis peccatum idolatriæ non incurretet ætlimas, probabiliter hostiam esse consecratam, tamen sacerdos in hoc quod hostiam non consecratam populo exhiberet adorandam, idolatriæ crimen incurret. Vnde hoc in nullo casu est faciendum, ut hostia non consecrata exhibeatur uni, vel pluribus tantquam consecrata. Debet ergo sacerdos peccatorem occultum primo quidem monere, ut penitentiam agat, & sic ad sacramentum accedat: q̄ si penitere noluerit, debet ei occulte inhibere, ne alijs communicantibus in publico se immisceat, quod si se immisceuerit, debet ei dare hostiam consecratam.

Vnde prima duo concedimus.

ADVERTIVM dicendum, q̄ stultus esset medicus, qui cum maiori suo periculo minus periculum infirmi uellet impedire, puta, si uellet ipse venenum bibere, ne infirmus biberet minum. Multo aut magis peccat sacerdos fictione faciens in sacramento Christi, q̄ peccator indigne sumens. Vnde stultus esset sacerdos si, ut uiraret peccatũ subditi, ipse grauius peccaret, fictione faciens in sacramento ueritatis.

QVÆSTIO VII.

DE INDE circa sacramentum penitentiæ quaesita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum prælatus debeat subditum suum ab administratione remouere, propter aliquid q̄ ab eo in confessione audiuit.

¶ Secundo, Vtrum in meliori statu moriatur ille qui moritur in uia eundi ultra mare, quam ille qui moritur in redeundo.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prælatus possit subditum suum ab administratione remouere.

CIRCA primum sic proceditur. Vt q̄ prælatus possit subditum suum ab administratione re-

A mouere propter aliquid, quod ab eo in confessione audiuit, quia quod institutum est pro charitate, contra charitatẽ nõ militat: sed sigillum confessionis institutum est pro charitate. non ergo militat contra charitatem, ex qua tenetur prælatus salutem subditorum prouidere. Est autem quandoque contra salutem subditi, si ei administratio dimittatur, uel puta, si habeat occasionem recidendi in peccatũ. ergo non obstante sigillo confessionis prælatus debet eum ab administratione remouere.

SED CONTRA est, quia nihil est faciendum in preiudicium confessionis. Eset autem preiudicium confessionis, si subditus ab administratione remoueret propter crimen qd̄ suo prælato confessus est, quia per hoc alij retraherentur a confitendo, non ergo debet prælatus subditum ad administrationem remouere propter peccatum quod ei confessus est.

RESPON. Dicendum, quod id quod per confessionem auditur, nullo modo est manifestandum nec verbo, nec signo, nec nutu, nec etiam, aliquid est faciendum, unde in suspicionem peccati aliquis possit deuenire. Si ergo amorio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam probabilem suspicionem habendam de ipso, nullo modo prælatus debet subditum ab administratione remouere, puta, si in aliquo monasterio esset consuetum, q̄ priores non amouerentur de suis prioratibus nisi propter culpam, manifestaretur peccatum confitentis per remotionem ab administratione. Vnde si abbas hoc faceret, grauius peccaret tamquam confessionem reuelans. Posset tamen cum secreto charitatiue admonere, ut cum instantia peteret confessionem, si hoc uideret salutem eius expedire. Si uero per amotionem ab administratione peccatũ nullatenus manifestaretur, puta, si in aliquo monasterio esset consuetum quod abbas pro suo libito de facili aliquos ab administratione remoueret, tunc alia occasione accepta posset subditum sibi confessum ab administratione remouere, & deberet hoc facere, cũ debita tamẽ cautela si talis administratio esset subdito periculosa in posterum, quibus etiam & in hoc casu melius esset, q̄ eũ induceret ad confessionem petendam. Si uero periculum in posterum non timeretur, non oportet q̄ pro peccato preteritorũ per penitentiam deleto eũ ab administratione remoueret, sicut etiã Aug. dicit in lib. de adulterinis coniugijs. Cur adhuc deputamus adulteros, quos credimus penitentia esse sanatos? Quandoq; enim penitentes innocentibus meliores sunt.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum melius moriatur cruce signatus, qui moritur in uia eundi ultra mare, quam qui moritur redeundo.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur quod melius moriatur cruce signatus qui in uia eundi ultra mare moritur, quam ille qui moritur redeundo. Qui enim moritur in eundo quasi proficundo uotum suum, ut se exponat morti pro Christo, & ita moritur, tamquam martyr moritur: qui autem moritur redeundo, non moritur in proposito se exponendo pro Christo, & ita moritur quasi confessor: sed maior est status martyrum quam confessorum, ergo in meliori statu moritur qui moritur in eundo, quam qui moritur in redeundo.

SED CONTRA. Qui moritur in redeundo, iam consummauit uotum suum: qui autem moritur in eundo, Quodlib. S. Tho. E 3 do.

Art. 38. & 4. dist. 20. q. 1. artic. 2. q. 3. ad 4.

do, nondum consummavit, sed est quasi in principio: perfectum autem melius est imperfecto, & finis principio. ergo melius moritur in redeundo, quam qui moritur in eundo.

RESPON. Dicendum, quod quanto aliquis cum pluribus meritis moritur, tanto melius moritur: merita autem manent homini non solum illa quae actu agit, sed etiam illa quae iam fecit, quasi apud Deum deposita secundum illud 2. ad Thim. 2. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare. Manifestum est autem quod ille qui moritur in redeundo de ultra mare, ceteris paribus, cum pluribus meritis moritur, quam ille qui moritur in eundo. Habet enim meritum ex assumptione itineris, & ulterius ex prosecutione, in qua forte multa gravia est passus: & ideo, ceteris paribus, melius moritur ille qui moritur redeundo, quamvis ire sit magis meritorium quam redire, genus operis considerando.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud propositum exponendi se morti propter Christum, habuit etiam iste in eundo, nec hoc meritum perdidit, si se a peccato immunem custodiit.

QV AESTIO VIII.

DEINDE circa matrimonium quae sunt duo. Primo, Si aliquis despondeat aliquam per verba de futuro, & postea carnaliter cognoscat, non quidem quasi consentiens in matrimonium, sed solummodo volens fraudulententer surripere copulam carnalem, si postmodum contrahat cum alia per verba de presenti, utrum secunda sit vxor eius.

Secundo, Si vir accuset vxorem de adulterio occulto, utrum mulier teneatur in iudicio suum peccatum confiteri.

ARTICVLVS XV.

Utrum ille qui cognouit carnaliter quam sponderat, postea sit habere vxorem illam cum qua postea contrahat per verba de presenti.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc est iudicandum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet per se in iudicio confiteri, nec debet ab eo exigi iuramentum de veritate dicenda, quia secunda sollicitudine iudicio reservantur, sicut in ad Cor. Nolite ante tempus iudicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita regni huius: sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua signa eiusdem apparent, quae vehementer in iudicium facere possunt, vel quando est semper probatum, tunc debet ab ea exigi iuramentum de veritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri veritatem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Sed contra est, quod error hominis non praedicit veritati matrimonij: sed ex errore hominis praesumentis esse consensum, ubi fuit carnaliter copula, contingit quod per iudicium ecclesiae compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per verba de futuro, ergo non praedicit veritati secundi matrimonij, quod est hinc contractum per verba de presenti.

RESPON. Dicendum, quod sicut Leo Papa dicit, Causa matrimonij est consensus per verba de presenti expressis, sine quo caetera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota autem causa, remouetur effectus: unde cum in primo matrimonio ponatur non fuisse consensus, manifestum est quod non fuit matrimonium, & quia posita causa ponitur effectus, consequens est ut

secundum fuerit matrimonium, in quo ponitur fuisse consensus per verba de presenti expressis inter personas a matrimonio solutas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ecclesia in his quae ad matrimonium pertinent, tripliciter se habet. Uno quidem modo per modum iudicantis, & quia homines vident ea quae apparent, sicut quod dicitur Reg. 16. Oportet quod iudex ecclesiasticus iudicet ea quae sibi apparent per confessiones partium, & per idoneos testes, & per alia legitima documenta, quibus in omnibus adhibitis contingit quandoque veritatem late re, & praecipue in his quae pertinent ad interiores cordis, quae humano testimonio probari non possunt, etiam si aliqua signa exteriora de his possit aliqua ecclesia haberi: & ideo iudicium ecclesiae in his quae ad matrimonium pertinent, si veritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis, vel punientis, & hoc quidem impediat matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, puta, vxoricide pena imponitur ecclesiae, ut vitetur a matrimonio abstinere si non contraxerit, matrimonium non dirimitur. Tertio modo se habet per modum statuentis, quod fit solum auctoritate summorum pontificis: & sicut hoc persona aliqua redduntur illegitima ad contrahendum, ita quod etiam contrahat, matrimonium dirimitur, ut patet in quibusdam gradibus consanguinitatis & affinitatis vel etiam de adulteris, cum quis debeat eisdem de contractando, vel cum machinatus est in mortem vxoris.

ARTICVLVS XVI.

Verum mulier accusata de adulterio occulto teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod mulier accusata de adulterio occulto, non teneatur suum peccatum in iudicio confiteri. Solus enim tenetur suum peccatum occultum publicare: sed adulterium mulieris est occultum. Si autem in iudicio confiteretur ipsum, veniret in publicum, ergo non tenetur mulier accusata de adulterio suo peccatum in iudicio confiteri.

SED CONTRA est, quia debet praestare iuramentum de veritate dicenda, sed nullo modo debet deicere, ergo debet veritatem confiteri de suo peccato.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc est iudicandum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet per se in iudicio confiteri, nec debet ab eo exigi iuramentum de veritate dicenda, quia secunda sollicitudine iudicio reservantur, sicut in ad Cor. Nolite ante tempus iudicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita regni huius: sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua signa eiusdem apparent, quae vehementer in iudicium facere possunt, vel quando est semper probatum, tunc debet ab ea exigi iuramentum de veritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri veritatem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Sed contra est, quod error hominis non praedicit veritati matrimonij: sed ex errore hominis praesumentis esse consensum, ubi fuit carnaliter copula, contingit quod per iudicium ecclesiae compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per verba de futuro, ergo non praedicit veritati secundi matrimonij, quod est hinc contractum per verba de presenti.

RESPON. Dicendum, quod sicut Leo Papa dicit, Causa matrimonij est consensus per verba de presenti expressis, sine quo caetera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota autem causa, remouetur effectus: unde cum in primo matrimonio ponatur non fuisse consensus, manifestum est quod non fuit matrimonium, & quia posita causa ponitur effectus, consequens est ut

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. 2. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. 2. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. 2. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. 2. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. 2. de contractu marit. monij.

¶ Secundo, Circa abstinentiam, vtrum aliquis peccare possit nimis ieiunando, uel uigilando.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se latronibus, teneatur eam restituere.

AD PRIMVM sic pcedebatur. Videtur quod ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se latronibus, non teneatur eam restituere, quia ut Aug. dicit. Tēpore necessitatis oīa sunt cōmunia: sed nullus debet quasi propriū petere id quod est cōmune, ut Ambr. dicit, & habet in decretis dist. 4. Cum ergo ille qui in latrones incidit, fuerit in maxima necessitate constitutus, utpote in periculo mortis existens, videtur quod factum sit sibi commune aliquid quod erat alterius, & ita non teneatur ei restituere, qui mutuauit, ac si esset proprium eius.

¶ 2. Prat. Nullus teneatur facere recompensationem alicui pro eo quod ille facere tenebatur: sed ille qui mutuauit pecuniam tenebatur proximum suum a mortis periculo liberare, secundum illud Prou. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem, ergo videtur quod ille qui est liberatus, non teneatur ei restituere pecuniam mutuam.

SED CONTRA est, quod Dominus Matth. 7. dicit. Omnia quae uultis ut faciant uobis homines, & vos facite illis. sed ille qui liberatus est a latronibus, uel sibi restitui, si quid mutuaasset, ergo etiam ipse debet restituere quod mutuo accepit.

RESPON. Dicendum, quod iustitiae actus est unicuique reddere quod sibi debetur. Unde cum ratione contra datus bonae fidei, qui fuit inter mutuantem & mutuo accipientem, restitutio debeatur ex iustitiae precepto, tenetur ille qui mutuo accepit pecuniam, eam reddere creditori, & tanto magis, quanto in maiori necessitate creditor sibi subuenit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod tunc in necessitate fiunt omnia communia, cum homo non potest sibi de suo subuenire: ridiculum enim esset, si quis famem patiens nollet accipere panem quem haberet in arca, & diceret se accipere panem alienum quasi communem: quae autem per amicos possumus, per nos aliquatenus possumus, ut dicit Philo. in 3. ethico. Iste autem qui in latrones incidit, potest se per amicos liberare mutuum accipiendo, & ideo non fiunt ei omnia communia.

AD SECVDVM dicendum, quod unusquisque tenetur ad liberandam proximam a morte secundum suam conditionem & modum, & hoc quidem conuenienter impleuit ille qui pecuniam mutuauit, non autem tenebatur eam donare in casu quo ille poterat per mutuum liberari.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum homo possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod homo non possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando. Deus enim non potest nimis ab homine diligi: sed probatio dilectionis est exhibitio operis, ut Greg. dicit in homel. quadam. ergo videtur quod non possit aliquis peccare nimis ieiunando, uel uigilando propter Deum.

SED CONTRA est, quod Bernar. confitetur se peccasse de hoc quod nimis corpus suum ieiunando &

A uigilando debilitauit.

RESPON. Dicendum, quod secundum Philo. in 1. Polit. Aliter est iudicandum de fine, aliter de his quae sunt ad finem. Illud enim quod quaeritur tanquam finis, absque mensura quaerendum est. In his autem quae sunt ad finem, est adhibenda mensura secundum proportionem ad finem, sicut medicus sanitatem quae est finis eius, facit quantumcumque potest maiorem, seu adhibet medicinam, secundum quod conuenit ad sanitatem faciendam. Est ergo considerandum, quod in spiritali uita dilectio Dei est sicut finis. Ieiunia autem & uigiliae, & alia exercitia corporalia non quaeruntur tanquam finis: quia sicut dicitur ad Rom. 14. non est regnum Dei esca & potus, sed adhibentur tanquam necessaria ad finem. i. ad demandas concupiscentias carnis, secundum illud Apost. 1. ad Corint. 9. Castigo corpus meum, & in seruitute redigo &c. & ideo huiusmodi sunt adhibenda cum quadam mensura rationis, ut scilicet concupiscentia deuitetur, & natura non extinguatur, secundum illud ad Rom. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem: & postea subdit. Rationabile obsequium uestrum. Si uero aliquis in tantum uirtutem naturae debilitet per ieiunia, & uigiliae, & alia huiusmodi, quod non sufficiat debita opera exequi, puta, praedicator praedicare, doctor docere, cantor cantare, & sic de alijs, absque dubio peccat: sicut etiam peccaret uir qui nimia abstinentia se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum. Unde Hiero. dicit, de rapina holocaustum offerret, qui uel ciborum nimia egestate, uel somni penuria immoderate corpus affligit: & iterum rationalis hominis dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, uigiliae sensus integritati praefert.

B Et per hoc patet responsio ad obiectionem.

QUESTIO X.

DE I N D E circa praecipua quaesita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum praecipua ordine naturae praecedant consilia.

¶ Secundo, Vtrum praecipua quae sunt contra praecipua secundae tabulae, sint grauiora peccatis quae sunt contra praecipua primae tabulae.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum praecipua ordine naturae praecedant consilia.

CIRCA primum sic proceditur. Vt quod praecipua ordine naturae praecedant consilia. Illud. n. est prius ordine naturae, ad quod natura primo instigat. sed praecipua sunt de primo instinctu naturae, quae sunt de dictamine rationis naturalis, non autem consilia. ergo praecipua sunt priora ordine naturae quam consilia.

SED CONTRA est, quia prius natura dicitur aliquid esse tripliciter. Vno modo, sicut imperfectum est prius perfecto, & hoc modo praecipua non sunt priora consilijs, quia in praecipuis charitatis praecipue consistit perfectio. Secundo, per modum causae tempore praecedentis effectum, & sic etiam non sunt priora, quia non est necessarium quod aliquis prius impleat praecipua quam consilia. Tertio, per modum originis, quoniam principium est simul tempore, sicut lux solis & radius: sed nec hoc modo praecipua sunt priora, quia non est necessesse quod quicumque seruat praecipua, seruet consilia. ergo nullo modo praecipua ordine naturae praecedunt consilia.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc necesse est duo considerare. Primo, quid sit esse prius ordine naturae. Quae. disp. S. Tho. E 4 turs.

114. 88. art. 1. ad 7. & 9. 117. art. 1. ad 1.

do, nondum consummavit, sed est quasi in principio: perfectum autem melius est imperfecto, & finis principio. ergo melius moritur in redeundo, quam qui moritur in eundo.

RESPON. Dicendum, quod quanto aliquis cum pluribus meritis moritur, tanto melius moritur: merita autem manent homini non solum illa quae actu agit, sed etiam illa quae iam fecit, quasi apud Deum deposita secundum illud 2. ad Thim. 2. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare. Manifestum est autem quod ille qui moritur in redeundo de ultra mare, ceteris paribus, cum pluribus meritis moritur, quam ille qui moritur in eundo. Habet enim meritum ex assumptione itineris, & ulterius ex prosecutione, in qua forte multa gravia est passus: & ideo, ceteris paribus, melius moritur ille qui moritur redeundo, quamvis ire sit magis meritorium quam redire, genus operis considerando.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud propositum exponendi se morti propter Christum, habuit etiam iste in eundo, nec hoc meritum perdidit, si se a peccato immunem custodiuit.

QV AESTIO VIII.

DEINDE circa matrimonium quae sunt duo. Primo, Si aliquis despondeat aliquam per verba de futuro, & postea carnaliter cognoscat, non quidem quasi consentiens in matrimonium, sed solummodo volens fraudulententer surripere copulam carnalem, si postmodum contrahat cum alia per verba de presenti, utrum secunda sit vxor eius.

Secundo, Si vir accuset vxorem de adulterio occulto, utrum mulier teneatur in iudicio suum peccatum confiteri.

ARTICVLVS XV.

Utum ille qui cognouit carnaliter quam sponderat, postea sit habere vxorem illam cum qua postea contrahat per verba de presenti.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc est iudicandum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet per se in iudicio confiteri, nec debet ab eo exigi iuramentum de veritate dicenda, quia secunda sollicitudine iudicio reservantur, sicut in 1. ad Cor. 13. Nolite ante tempus iudicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita regni gloriarum: sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua signa eiusdem apparent, quae vehementer in iudicium facere possunt, vel quando est semper probatum, tunc debet ab ea exigi iuramentum de veritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri veritatem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Sed contra est, quod error hominis non praedicit veritati matrimonij: sed ex errore hominis praesumentis esse consensum, ubi fuit carnaliter copula, contingit quod per iudicium ecclesiae compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per verba de futuro, ergo non praedicit veritati secundi matrimonij, quod est hinc contractum per verba de presenti.

RESPON. Dicendum, quod sicut Leo Papa dicit, Causa matrimonij est consensus per verba de presenti expressis, sine quo caetera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota autem causa, remouetur effectus: unde cum in primo matrimonio ponatur non fuisse consensus, manifestum est quod non fuit matrimonium, & quia posita causa ponitur effectus, consequens est ut

secundum fuerit matrimonium, in quo ponitur fuisse consensus per verba de presenti expressis inter personas a matrimonio solutas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ecclesia in his quae ad matrimonium pertinent, tripliciter se habet. Uno quidem modo per modum iudicantis, & quia homines vident ea quae apparent, sicut quod dicitur Reg. 16. Oportet quod iudex ecclesiasticus iudicet ea quae sibi apparent per confessiones partium, & per idoneos testes, & per alia legitima documenta, quibus in omnibus adhibitis contingit quandoque veritatem late re, & praecipue in his quae pertinent ad interiores cordis, quae humano testimonio probari non possunt, etiam si aliqua signa exteriora de his possit aliqua ecclesia haberi: & ideo iudicium ecclesiae in his quae ad matrimonium pertinent, si veritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis, vel punientis, & hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, puta, vxoricide pena imponitur ecclesiae, ut vitetur a matrimonio abstinere, si tamen contraxerit, matrimonium non dirimitur. Tertio modo se habet per modum statuentis, quod fit solum auctoritate summorum pontificum, & sicut hoc persona aliqua rationatur illegitima ad contrahendum, ita quod si contrahat, matrimonium dirimitur, ut patet in quibusdam gradibus consanguinitatis & affinitatis vel etiam de adulteris, cum quis debeat eisdem de contractando, vel cum machinatus est in mortem vxoris.

ARTICVLVS XVI.

Verum mulier accusata de adulterio occulto teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod mulier accusata de adulterio occulto, non teneatur suum peccatum in iudicio confiteri. Solus enim tenetur suum peccatum occultum publicare: sed adulterium mulieris est occultum. Si autem in iudicio confiteretur ipsum, veniret in publicum, ergo non tenetur mulier accusata de adulterio suo peccatum in iudicio confiteri.

SED CONTRA est, quia debet praestare iuramentum de veritate dicenda, sed nullo modo debet deicere, ergo debet veritatem confiteri de suo peccato.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc est iudicandum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet per se in iudicio confiteri, nec debet ab eo exigi iuramentum de veritate dicenda, quia secunda sollicitudine iudicio reservantur, sicut in 1. ad Cor. 13. Nolite ante tempus iudicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita regni gloriarum: sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua signa eiusdem apparent, quae vehementer in iudicium facere possunt, vel quando est semper probatum, tunc debet ab ea exigi iuramentum de veritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri veritatem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Sed contra est, quod error hominis non praedicit veritati matrimonij: sed ex errore hominis praesumentis esse consensum, ubi fuit carnaliter copula, contingit quod per iudicium ecclesiae compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per verba de futuro, ergo non praedicit veritati secundi matrimonij, quod est hinc contractum per verba de presenti.

RESPON. Dicendum, quod sicut Leo Papa dicit, Causa matrimonij est consensus per verba de presenti expressis, sine quo caetera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota autem causa, remouetur effectus: unde cum in primo matrimonio ponatur non fuisse consensus, manifestum est quod non fuit matrimonium, & quia posita causa ponitur effectus, consequens est ut

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. de contractu marit. monij.

4. dist. 27. ar. 2. & q. 2. c. 4. dist. 28. ar. 1. q. de contractu marit. monij.

¶ Secundo, Circa abstinentiam, vtrum aliquis peccare possit nimis ieiunando, uel uigilando.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se latronibus, teneatur eam restituere.

AD PRIMVM sic pcedebatur. Videtur quod ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se latronibus, non teneatur eam restituere, quia ut Aug. dicit. Tēpore necessitatis oīa sunt cōmunia: sed nullus debet quasi propriū petere id quod est cōmune, ut Ambr. dicit, & habet in decretis dist. 4. Cum ergo ille qui in latrones incidit, fuerit in maxima necessitate constitutus, utpote in periculo mortis existens, videtur quod factum sit sibi commune aliquid quod erat alterius, & ita non teneatur ei restituere, qui mutuauit, ac si esset proprium eius.

¶ 2. Prat. Nullus teneatur facere recompensationem alicui pro eo quod ille facere tenebatur: sed ille qui mutuauit pecuniam tenebatur proximum suum a mortis periculo liberare, secundum illud Prou. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem, ergo videtur quod ille qui est liberatus, non teneatur ei restituere pecuniam mutuam.

SED CONTRA est, quod Dominus Matth. 7. dicit. Omnia quae uultis ut faciant uobis homines, & vos facite illis. sed ille qui liberatus est a latronibus, uel sibi restitui, si quid mutuaasset, ergo etiam ipse debet restituere quod mutuo accepit.

RESPON. Dicendum, quod iustitiae actus est unicuique reddere quod sibi debetur. Unde cum ratione contra datus bonae fidei, qui fuit inter mutuantem & mutuo accipientem, restitutio debeatur ex iustitiae precepto, tenetur ille qui mutuo accepit pecuniam, eam reddere creditori, & tanto magis, quanto in maiori necessitate creditor sibi subuenit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod tunc in necessitate fiunt omnia communia, cum homo non potest sibi de suo subuenire: ridiculum enim esset, si quis famem patiens nollet accipere panem quem haberet in arca, & diceret se accipere panem alienum quasi communem: quae autem per amicos possumus, per nos aliquatenus possumus, ut dicit Philo. in 3. ethico. Iste autem qui in latrones incidit, potest se per amicos liberare mutuum accipiendo, & ideo non fiunt ei omnia communia.

AD SECVDVM dicendum, quod unusquisque tenetur ad liberandam proximam a morte secundum suam conditionem & modum, & hoc quidem conuenienter impleuit ille qui pecuniam mutuauit, non autem tenebatur eam donare in casu quo ille poterat per mutuum liberari.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum homo possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod homo non possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando. Deus enim non potest nimis ab homine diligi: sed probatio dilectionis est exhibitio operis, ut Greg. dicit in homel. quadam. ergo videtur quod non possit aliquis peccare nimis ieiunando, uel uigilando propter Deum.

SED CONTRA est, quod Bernar. confitetur se peccasse de hoc quod nimis corpus suum ieiunando &

A uigilando debilitauit.

RESPON. Dicendum, quod secundum Philo. in 1. Polit. Aliter est iudicandum de fine, aliter de his quae sunt ad finem. Illud enim quod quaeritur tanquam finis, absque mensura quaerendum est. In his autem quae sunt ad finem, est adhibenda mensura secundum proportionem ad finem, sicut medicus sanitatem quae est finis eius, facit quantumcumque potest maiorem, seu adhibet medicinam, secundum quod conuenit ad sanitatem faciendam. Est ergo considerandum, quod in spiritali uita dilectio Dei est sicut finis. Ieiunia autem & uigiliae, & alia exercitia corporalia non quaeruntur tanquam finis: quia sicut dicitur ad Rom. 14. non est regnum Dei esca & potus, sed adhibentur tanquam necessaria ad finem. i. ad demandas concupiscentias carnis, secundum illud Apost. 1. ad Corint. 9. Castigo corpus meum, & in seruitute redigo &c. & ideo huiusmodi sunt adhibenda cum quadam mensura rationis, ut scilicet concupiscentia deuitetur, & natura non extinguatur, secundum illud ad Rom. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem: & postea subdit. Rationabile obsequium uestrum. Si uero aliquis in tantum uirtutem naturae debilitet per ieiunia, & uigiliae, & alia huiusmodi, quod non sufficiat debita opera exequi, puta, praedicator praedicare, doctor docere, cantor cantare, & sic de alijs, absque dubio peccat: sicut etiam peccaret uir qui nimia abstinentia se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum. Unde Hiero. dicit, de rapina holocaustum offerret, qui uel ciborum nimia egestate, uel somni penuria immoderate corpus affligit: & iterum rationalis hominis dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, uigiliae sensus integritati praefert.

B Et per hoc patet responsio ad obiectionem.

QV AESTIO X.

DE I N D E circa praeccepta quaesita sunt duo.

¶ Primo, Vtrum praeccepta ordine naturae praecedant consilia.

¶ Secundo, Vtrum praeccepta quae sunt contra praeccepta secundae tabulae, sint grauiora peccatis quae sunt contra praeccepta primae tabulae.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum praeccepta ordine naturae praecedant consilia.

CIRCA primum sic proceditur. Vt quod praeccepta ordine naturae praecedant consilia. Illud enim est prius ordine naturae, ad quod natura primo instigat, sed praeccepta sunt de primo instinctu naturae, quae sunt de dictamine rationis naturalis, non autem consilia, ergo praeccepta sunt priora ordine naturae quam consilia.

SED CONTRA est, quia prius natura dicitur aliquid esse tripliciter. Uno modo, sicut imperfectum est prius perfecto, & hoc modo praeccepta non sunt priora consilijs, quia in praecceptis charitatis praecipue consistit perfectio. Secundo, per modum causae tempore praecedentis effectum, & sic etiam non sunt priora, quia non est necessarium quod aliquis prius impleat praeccepta quam consilia. Tertio, per modum originis, quoniam principium est simul tempore, sicut lux solis & radius: sed nec hoc modo praeccepta sunt priora, quia non est necessesse quod quicumque seruat praeccepta, seruet consilia, ergo nullo modo praeccepta ordine naturae praecedunt consilia.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc necesse est duo considerare. Primo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Secundo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Tertio, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Quarto, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Quinto, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Sexto, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Septimo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Octavo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Nonimo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Decimo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Undecimo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Duodecimo, quid sit esse prius ordine naturae.

¶ Tredecimo, quid sit esse prius ordine naturae.

tura: secundo quid sit præceptum & quid consilium, quibus manifestatis, euidenter apparebit quod queritur. De primo ergo sciendum est, quod secundum Philosophum in 5. Meta. Prius & posterius dicuntur in quolibet ordine per comparationem ad principium illius ordinis, sicut in loco per comparationem ad principium loci, in disciplinis per comparationem ad principium disciplinae. Sic ergo & in ordine naturæ dicitur aliquid esse prius per comparationem ad naturæ principia, quæ quidem sunt quatuor causæ. Unde secundum unumquodque genus causæ, prius in ordine naturæ est, quod propinquius est causæ. Quamuis autem causæ sint quatuor, tres tamen earum, scilicet efficiens formalis, & finalis concurrunt in idem, unde relinquuntur quod ordo naturæ sit duplex. Vnus quidem secundum rationem causæ materialis, secundum quod imperfectum est prius perfectio, & potentia actu. Alius autem ordine naturæ est secundum rationem aliarum trium causarum, secundum quam perfectum est prius imperfecto, & actus potentia. Unde & Philosopho, dicit in 5. Meta. quod alia sunt potentate priora, alia perfectione: & quia forma est magis natura quam materia, ut probatur in 2. Physi. convenientius dicitur esse prius natura actus, qui est prior substantia & specie, ut dicitur in 1. Meta. quam potentia, quæ in uno & eodem est prior generatione & tempore. Unde & Philosopho, dicit in 2. periermenias, quod in his quæ contingit esse actu & potentate, ea quæ sunt actu, sunt natura priora & posteriora.

Circa secundum vero, scilicet circa rationem consilij & præcepti, considerandum est, quod præceptum importat rationem debiti, debiti autem aliquid est dupliciter. Vno modo secundum se, & hoc modo finis est debitus in unoquoque negotio. Medicus, propter se debet querere sanitatem. Alio modo est aliquid debitum propter aliud, scilicet sine quo non potest peruenire ad finem, sicut medicus debet indicare dietam infirmo, sine qua non potest sanari. Illud vero quod ordinatur in finem, ut melius, aut facilius ad finem consequatur, si sine hoc aliquo modo possit haberi finis, non habet rationem debiti. Finis autem spiritualis, qui lege diuina ordinatur, est duplex. Vnus quidem principalis, scilicet adhaerere Deo per charitatem, unde dicitur 1. ad Thimotheum. Finis præcepti est charitas. Alius autem finis secundarius quasi dispositiuus, scilicet puritas & rectitudo cordis, quæ consistit in interioribus actibus aliarum virtutum. Unde Apostolus dicit ad Romanos 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione. Sicut etiam in generatione naturali finis est, & ipsa forma substantialis, & vltima dispositio ad formam. Unde manifestum est, quod principalia præcepta diuina sunt quidem de dilectione Dei & proximi, ut patet Matth. 22. Secunda vero de interiori sanctificatione, secundum illud 1. ad Thimotheum 4. Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra. Omnia vero alia quæ sunt spiritualis vitæ, ordinantur ad prædicta sicut in finem, sed dupliciter. Quædam enim sunt naturalia, sine quibus prædicti fines esse non possunt, & hæc cadunt sub præcepto, sicut, Non habebis deos alienos, Non furtum facies &c. Quædam autem sunt, sine quibus ad prædictos fines perueniri potest, unde non cadunt sub præcepto: sed quia per huiusmodi facilius & melius peruenitur ad fines prædictos, dantur de eis consilia, sicut patet de paupertate, virginitate, & alijs huiusmodi: & est simile, si aliquis deberet ex præcepto esse Romanæ certo die, teneretur etiam ex debito præcepti Romanæ ire, non autem teneretur ex præcepto ire eques, quia sine hoc posset Romanæ peruenire, tamē

Faderet hoc sub consilio, in quantum equitando facilius & melius perueniret ad finem. His ergo visis patet de facili id quod querebatur. Si enim comparemus consilia ad præcepta finalia, quæ sunt de dilectione Dei & proximi, de interiori cordis puritate, manifestum est quod præcepta sunt priora consilijs naturaliter ordine perfectionis, sicut naturaliter prior est potentia & finis his quæ sunt ad finem: sed consilia erant priora naturaliter ordine generationis & temporis, in quantum sunt per consilia ad puritatem perfectam cordis, & perfectam dilectionem Dei & proximi peruenimus. Si autem comparemus consilia ad alia præcepta que ordinantur ex necessitate in prædictos fines, sic erit duplex consideratio. Nam in consilijs necesse est veniendatur præcepta. Qui enim omnia dimittit, non capit aliena: & qui virginitatem seruauit, non mechatur, sicut etiam qui equitat, vadit, sed non conuertitur. Erit ergo vna comparatio consiliorum ad præcepta absolute considerata, & sic hoc modo præcepta erunt ordine naturæ priora consilijs, sicut genus est naturaliter prius specie, consilia autem e conuerso priora naturaliter præceptis, sicut species sunt priores secundum naturam quam genera, ut patet per Philosophum in 1. Physi. comparatur enim genus ad speciem sicut potentia ad actum. Præcepta autem absolute sumpta se habent per modum generis ad obseruandam præceptorum cum consilijs, & sine consilijs sicut non mechatur ad non mechatur cum virginitate, & ad non mechatur cum in trimonio: & ire commune est ad ire equitem, & ad ire peditem. Alia vero comparatio est consiliorum ad præcepta sine consilijs obseruata, sicut si comparemus eum in equo ad eum qui vadit pedibus. Similis enim est comparatio virginis, seu continentis ad matrimonium, & pauperis propter Christum ad eum, qui in seculo suis contentus est, & sic simpliciter ordine naturæ consilia sunt priora præceptis, tamquam perfecta imperfectis: nec oportet quod præcepta sic accepta præcedant naturaliter ordine generationis & temporis consilia. Non enim oportet quod ille qui vult continentiam, uel uirginitatem seruare, prius matrimonio iungatur: neque etiam oportet quod ille qui vult esse pauper propter Christum, prius seculum emiratam agat, in qua suis diuitijs sit contentus sicut etiam non oportet quod ille qui vult ire eques Romanæ, prius vadat pedes, & postea eques, sed melius est si a principio eques vadat.

Et per hoc patet responsio ad obiectionem.

ARTICVLVS XX.

Utrum peccata contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

K AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ. Peccatum enim contra præcepta secundæ tabulæ est contemptio bono incommutabili commutabili bono adherere, sicut patet in furto, & adulterio, & alijs huiusmodi: sed contemptio incommutabilis boni est peccatum contra præcepta primæ tabulæ, quibus ordinatur ad adhibendam reuerentiam Deo. ergo peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, includunt peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, & aliquid addunt, ergo sunt grauiora.

¶ Præcepta.

Text. c. 16.

Text. c. 16.

Text. c. 12.

Text. c. 12.

¶ Præterea. Simonia est maximum peccatum: sed simonia cum sit species auaritia, est contra præcepta secundæ tabulæ. ergo peccata, quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, sunt grauiora.

SED CONTRA est, q̄ peccata contra præcepta primæ tabulæ, sunt infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi, quæ sunt grauiissima peccata. ergo peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, sunt grauiora.

23. q. 75. ar. 2. ad 2. & ar. 5. c. & 22. q. 10. ar. 2. c. 21. q. 34. ar. 2.

RESPON. Dicendum, q̄ formalis ratio peccati mortalis consistit in auersione a Deo. Si enim esset inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a Deo, non esset peccatum mortale: præcepta autem primæ tabulæ secundum se ordinant directe hominem in Deum, unde dicuntur ad dilectionem Dei pertinere. Et ideo peccata, q̄ sunt contra præcepta primæ tabulæ, directe & secundum se important auersionem a Deo: peccata autem, quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, per se quidem deordinant nos principaliter circa bona commutabilia, circa quæ ordinamur per præcepta secundæ tabulæ, ex consequenti autem deordinant nos a Deo. In vnoquoque autem genere potissimum est id, quod est per se: unde peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, secundum suum genus, sunt grauiissima in genere peccatorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ contemptus Dei per se intentus est in peccatis, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, sic autem non ex necessitate includitur in peccatis, quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ. Non enim ille, qui fornicatur, intendit hoc agere in contemptum Dei, sed intendit principaliter delectari, ad quod consequitur, q̄ Deum contemnat, præter principalem intentionem mandata eius transgrediens.

AD SECUNDUM dicendum, q̄ simonia non est maximum peccatum simpliciter, sed maximum inter illa quæ committuntur circa contractus pecuniarios, & hoc etiam est ex hoc, q̄ irreuerenter se habet homo ad res sacras, in quo attingit peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

QUESTIO XI.

DEINDE quæsitum est de his, quæ pertinent specialiter ad quosdam hominum status.

- ¶ Et primo, De his, quæ pertinent ad prælatos.
- ¶ Secundo, De his, quæ pertinent ad doctores.
- ¶ Tertio, De his, quæ pertinent ad religiosos.
- ¶ Quarto, De pertinentibus ad clericos.

¶ Circa primum quæsitum sunt tria.

- ¶ Primo, Vtrum B. Mattheus vocatus sit statim a theloneo ad statum apostolatus, & perfectionis.
- ¶ Secundum, Vtrum ille, qui eligitur canonicè in episcopum, melius faciat consentiendo electioni de se factæ, vel eam recusando.
- ¶ Tertio, Vtrum prælatus, qui dat beneficiû ecclesiasticû alicui suo consanguineo speras per hoc suum genus exaltari, & ditari, committit simoniâ.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum B. Mattheus fuerit vocatus statim de theloneo ad statum apostolatus & perfectionis.

ar. 5. argui. var.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod B. Mattheus non fuit vocatus statim de the-

loneo ad statum apostolatus & perfectionis. Dicit enim Gregorius super Ezechielem. Nemo repente fit summus: sed status apostolatus, & perfectionis euangelicæ est summus status humana vitæ. ergo Mattheus non fuit statim vocatus ad statum perfectionis, & apostolatus.

SED CONTRA est, q̄ Hieronymus dicit sup Mattheum, q̄ de publicano repete fit apostolus. Et Beda dicit super Lucam, q̄ de publicano in apostolum, de theloneo in euangelistam mutatus est. Et quædam gl. dicit Luc. 5. Quod nullam prorsus cogitationem, vel respectum huius vitæ sibi reseruauit, quod est perfectio euangelicæ, ergo statim vocatus est ad statum apostolatus, & perfectionis.

RESPON. Dicendum, quod quæstio ista ex verbis Euangelij determinari potest. Si enim loquamur de apostolatu, manifestum est secundum narrationem Matthei, Marci, & Luca, quod Dominus post vocationem Matthei aliquanto spatio temporis interiecto ex suis discipulis 12. apostolos eligit, inter quos vnus fuit Mattheus. Et sic patet quod statim a principio fuit vocatus ad discipulatum Christi, non autem ad apostolatum, nisi secundum præordinationem Christi, qui eum in apostolum sumendum disponebat: & secundum hoc intelligenda sunt verba Hieronymi, & Bedæ. Si autem loquamur de perfectione euangelicâ, sic manifestum est, quod statim a principio vocatus est ad statum perfectionis. Dicitur enim Lucæ 5. quod surgens relictis omnibus secutus est eum, quod etiam ad discipulatum Christi pertinebat, secundum illud quod dicitur Lucæ 14. Nisi quis renunciauerit omnibus his quæ possidet, non potest esse discipulus meus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod summum in vita humana potest accipi dupliciter. Vno modo, secundum comparationem status ad statum, secundum quod in humana vita vnus status est maior alio, & aliquis est summus, & sic nihil prohibet aliquem fieri repente summum, id est, attingere ad statum summum. Et hoc apparet tam in spirituali, quam in seculari. Inueniuntur enim aliqui statim a pueritia ad statum religionis, qui est perfectissimus, conuolasse vel proprio arbitrio, sicut beatus Ioan. Baptista, & beatus Benedictus: vel etiam deuotione parentum, sicut illi qui monasterijs traduntur a parentibus. Sic non oportet vt aliquis seculari vita exerceatur antequam ad religionem transeat sicut non oportet q̄ aliquis exerceatur in laicali vita, antequam clericus fiat. Similiter etiam aliqui repente assumuntur ad regnû, vel ab ipsa pueritia, sicut Salomon & Iosias reges Iuda. vel etiam in ultimo statu, sicut Saul. Et Eccles. 6. dicitur, q̄ de carcere carnisq; interdum quis ad regnum progreditur. Alio modo, potest accipi summum per comparationem graduum, qui sunt perfectio vnius hominis. & sic intelligit Gregor quod nemo repente fit summus. Dicit enim Augustinus super canonicam Ioan. q̄ charitas non mox vt nascitur, perfecta est. Nam vt perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur. cum fuerit roborata, perficitur. Contingit tamen quandoq; quod vnus homo repete incipit ab altiori gradu sanctitatis quam sit summum ad quod pertingit perfectio alterius hominis, ut patet de B. Benedicto, de quo Gregor. dicit in 2. dial. quod præsentis, & secuturi omnes agnoscant, Benedictus puer conuersationis gratiam a perfectione coepisse.

ARTI-

Utrum melius faciat qui consentit electioni canonice de se facta, quam qui eam recusat.

22. q. 87. ar. 1. ad 1. & ar. 2. o. 2. 4. d. 19. ar. 4. ad 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod melius faciat qui consentit electioni canonice de se facta, quam qui eam recusat. Dicit enim Gregor. 12. moral. Potestas cum percipitur non ex libidine amanda est: sed quando aliquis per canonicam electionem episcopalem dignitatem adipiscitur, non percipit eam ex libidine. ergo debet eam amare. non ergo debet eam recusare.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit 28. moral. quod prelatio per meliorem intentionem fugienda est.

RESPOND. Dicendum, quod in eo qui electioni canonice de se facta consentit, considerari precipue debet quid intendit. Si enim intendit aliquid temporale, puta honorem, diuitias, excutere se a iugo religionis, aut aliquid huiusmodi, manifestum est quod est praua intentio, unde melius faceret si non assentiret: si autem intendit profectum ecclesie, sic planum est quod bona est intentio. Unde Aug. dicit 19. de ciuit. Dei. In actione non amandus est honor in hac vita, siue potentia, sed opus ipsum si recte atque utiliter sit, id est, ut valeat ad salutem subditorum. Et inducit illud Apostoli quod habetur 1. ad Thi. 3.

Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Sed tamen sciendum est, quod ad hoc opus maxima requiritur idoneitas, quia ut Greg. dicit in pastor. Tantum actionem populi debet actio transeendere presulis, quantum distare solet a grege vitæ pastoris, ad quod humana fragilitas secundum proprias vires sufficiens non est, secundum illud Apostoli 2. ad Cor. 3. Et ad hæc quis tam idoneus? sed tamē ex auxilio gratiæ diuinæ homines idonei & sufficientes redduntur, sicut ipse postmodum subdit. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Potest ergo aliquis laudabiliter considerans proprium defectum, ex humilitate officium prelationis recusare. sicut Iere. dicit. Nescio loqui, quia puer ego sum: potest etiam laudabiliter consentire ex charitate fraterna, ut salutem proximorum procuraret, sicut Esaias qui dicit. Ecce ego, mitte me. Sed sicut Greg. dicit in pastor. In utroque est subtiliter intuentium, quia & is qui recusauit, plene non restitit: & is qui mitti voluit, ante se per altaris calculum purgatum vidit. ne aut non purgatus adire quisque sacra ministeria audeat: aut quæ superna gratia elegit sub humilitatis specie supernæ dispositioni contradicat. Quia ergo valde difficile est purgatum se quemlibet posse agnoscere, prelationis officium tutius declinatur, non tamen pertinaciter, cum ad suscipiendum hoc superna voluntas agnoscitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud verbum Greg. non debet sic intelligi. Potestas cum ex libidine percipitur, amanda est: sed ita, Potestas cum percipitur, non est amanda ex libidine: subdit enim, Sed ex longanimitate toleranda.

AD SECVNDVM dicendum, quod melior est intentio prelationem fugientium secundum proprium desiderium, dummodo non adsit necessitas ex parte imponentis hoc onus. Unde Aug. dicit 19. de ciuit. Dei. Superior locus, sine quo populus regi non potest, & si ita teneatur ut decet, tamen indecenter appetitur. Otium enim sanctum quaerit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis.

Utrum prelati qui dat beneficium alicui suo consanguineo, ut exaltet, simoniam committat.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quod prelati, qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo, vel amico, ut alij eius consanguinei exaltentur, simoniam committat. Est enim simonia studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, aut spiritali annexum: sed in casu predicto videtur esse emptio, & venditio, in quibus est liberalitas. hic autem hoc speratur, ut liberaliter recompenset. ergo est ibi simonia.

SED CONTRA est, quod Esaiæ 33. super illud, Beatus qui excutit manus suas ab omni manere, dicit glo. quod triplex est manus, a manu, a lingua, ab obsequio, quorum nullum est in proposito casu. ergo non est ibi simonia.

RESPOND. Dicendum, quod cum simonia circa emptionem, & venditionem consistat, hic distinguendum videtur, quia si prelati intendit obligare eum cui dat beneficium ecclesiasticum ad aliquam recompensationem faciendam sibi, vel suis consanguineis, intentio simoniaca est: intendit enim quandam tacitam venditionem. Si vero non intendat eum obligare, sed intendat, quod ille sibi, vel sua propria sponte temporaliter recompenset, est quidem praua intentio, & carnalis, sed non simoniaca.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum Philosopho. in 4. Ethico. Liberalitas non est circa quemlibet usum pecuniæ, sed est circa dationes, & sumptus, simonia autem est circa emptionem, & venditionem.

QVAESTIO XII.

DEINDE circa doctores quæ sita sunt duo. **Q**uod primo, Si doctor semper prædicauit, aut docuit principaliter propter inanem gloriam, utrum habeat aureolam, si in morte poeniteat. **Q**uod secundo, Utrum si ex doctrina alicuius doctoris aliqui reuocentur a meliori bono, utrum ille doctor teneatur illam doctrinam reuocare.

ARTICVLVS XXIII.

Utrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per poenitentiam aureolam recuperet.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quod ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per poenitentiam aureolam recuperet. Aureola, n. doctrinæ debetur fructus, scilicet conuersioni fidelium, sicut illud ad Phil. 3. Gaudium meum, & corona mea: sed potuit contingere, quod ex prædicatione eius, qui propter inanem gloriam principaliter prædicauit, secutus est fructus conuersionis fidelium, ergo si poeniteat, debetur ei aureola.

Quod præterea, sicut virginitati debetur aureola, ita & doctrinæ: sed si illa quæ cum virgo sit carne, mentem tamen est corrupta, poenitentiam agit, recuperat aureolam. ergo pari ratione, & doctor qui propter inanem gloriam prædicauit.

SED CONTRA est, quod opera mortua per poenitentiam non reuiuiscunt: sed opera istius doctoris propter inanem gloriam prædicantis fuerant mortua, id est, cum peccato facta. ergo non reuiuiscunt per poeni-

penitentiam ad primum consequendum.

RESPON. Dicendum, qd cum aureola importet quandam singularem excellentiam premij, necesse est, qd presupponat auream, sicut copariatus presupponit posituum, & hoc figuratur Exo. 25. vbi dicitur. Facies super coronam auream, altera aureolam: & ideo qui non meretur auream, id est, primum essentiale, non meretur aureolam: qui autem propter inanem gloriam operantur, non merentur primum essentiale, quia receperunt mercedem suam, vt dicitur Matth. 6. vnde nec merentur aureolam. Penitentia autem restituit homini premia prius habita, non autem conferit ei ea, quae non habuit, nisi in quantum ipse motus penitentiae est meritum. vnde talis non meretur aureolam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd conuersioni fidelium debetur aureola praesupposito merito essentialis premij in eo, qui praedicauit, alioquin locum habet, quod dicitur Matth. 16. Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patitur.

AD SECUNDUM dicendum, qd aureola virginitatis debetur integritati carnis, quae manet post penitentiam, & ideo debetur virgini poenitenti aureola: sed aureola doctrinae debetur actui doctoris qd transit, & ideo post penitentiam non debetur aureola doctori, nisi actus retineretur.

ARTICVLVS XXV.

Verum si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur a meliori bono, ille teneatur suam doctrinam reuocare.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur qd si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur a meliori bono, qd ille teneatur suam doctrinam reuocare. Talis n. doctor in sua doctrina facit scandalum actuum, quia doctor informat intellectum, intellexit autem informat affectum, & per consequens actum: sed si scandalum actuum tenetur quilibet remouere, ergo talis doctor tenetur suam doctrinam reuocare. Praeterea. Spirituales sunt temporalibus potiora: sed in temporalibus, vt August. dicit, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. ergo multo magis doctori, qui facit damnum in spiritualibus, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, quod fit per reuocationem doctrinae.

SED CONTRA est, qd Greg. dicit, Veritas non est dimittenda propter scandalum.

RESPON. Dicendum, qd hic distinguendum videtur. Si enim doctor doceat falsam doctrinam, tenetur eam modis omnibus reuocare, & maxime si ex ea spirituale damnum sequatur. Si vero doceat veram doctrinam, potest ex ea sequi detrimentum spirituale in auditoribus dupliciter. Vno modo ex defectu ipsius qui docet, vno modo quia doctrinam subtiliorem, & altam proponeret rudibus, qui non essent illius doctrinae capaces, qui ex hoc detrimentum salutis incurreret, contra exemplum Apostoli, qui dicit 1. ad Corinth. 3. Tamquam paruulis in Christo lac potum dedi vobis, non escam. Alio modo, quia confuse, & inordinate proponit non praefrens maiora minoribus contra id, qd Greg. dicit in Pastoral. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur vltima: sic nutrienda sunt bona vltima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa, & in his casibus tenetur doctor ex cuius doctrina dānū spirituale accidit, contra hoc damnū remediū ponere, in quantum potest, exponendo saltem doctrinam suā. Alio modo potest contingere ex defectu

aliorum, puta, si aliqui dicēdo aliqua erronea inducerent homines ad aliquam religionē, vt pote, si dicerent, qd quicumq; intrat talē religionē, statim erit aequalis meriti sicut Beatus Petrus. Et in hoc casu nō tenetur cessare a sua doctrina: intrare enim religionē propter errorē nō est bonum. Vnde sic non retrahit hoīes a meliori bono talis doctor, & hoc est quod Greg. dicit in Pastoral. Sicur in eaura locutio in errorem protrahit, ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant, in errorem derelinquit. ¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QV AESTIO XIII.

DEINDE circa religiosos quaesita sunt duo. ¶ Primo, Vtrum religiosi teneantur patienter tolerare iniurias sibi factas.

¶ Secundo, Vtrum ille qui iurat se non intraturum religionem, possit licite religionem intrare.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum religiosi debeant tolerare suos impugnatores.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur qd religiosi nō debeant tolerare suos impugnatores. In impugnacione enim perfectōri virorum Deus impugnatur, vnde Dñs Saulo persequēti discipulos Christi dixit Actuum 9. Saule Saule quid me persequeris? sed perfecti viri non debent impugnatores Dei tolerare, ergo neque impugnatores proprios. ¶ Praeterea. Quilibet perfectus debet obuiare his quae statui perfectionis prauidicant, vnde Apostolus dicit 2. ad Corinth. 6. Vt non vituperetur ministerium nostrum: sed per hoc quod perfecti impugnantur, statui perfectionis derogatur, ergo perfecti viri non debent tolerare suos impugnatores.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit. Non sumus perfecti, si aliorū inordinationes ferre nō possumus.

RESPON. Dicendum, qd perfecti viri dupliciter impugnantur. Vno quidem modo quantum ad personas proprias, vt pote cum inferuntur eis iniuriae personales. Alio modo possunt impugnantur quantum ad statum eorum, vt puta, cum aliquis verbis, vel factis perfectionis statui derogat, & haec duo iunguntur lac. 2. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, quod pertinet ad personales iniurias. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super vos? quod pertinet ad religionem, vel statum. In iniurijs ergo personalibus decet perfectos viros esse maxime patientes, vt sint etiam parati plura sufferre, secundum illud Matthaei 5. Si quis percusserit in dextra maxilla, praebete et alteram. Statum vero suum impugnant, nō debēt pati, quantum resistere possunt, hoc enim vergeret in iniuriā Dei: vnde contra quosdam dicitur Ezech. 14. Non ascendisti ex aduerso, nec opposuisti vos murum pro domo Israel. Et ideo Dominus iniurias quae contra humanitatem eius inferebantur, patienter tolerauit, sicut cum ludaei dicebant. Ecce homo vorax, & potator vini, vt habetur Matthaei 6. & sicut diabolus dixit ei. Mitte te deorsum, quod videbatur ad propriam iniuriam pertinere: sed iniurias Dei non tolerabat, vnde Pharisaeos dure redarguit, Matthaei 12. quia dicebant quod in Beelzebub eieceret daemonia, quod pertinebat ad iniurias Spiritus sancti. Et similiter cum diabolus ei dixit, Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, quod ad iniuriā Dei perti-

2. 2. q. 168. ar. 1. ad 2. & 4. & q. 188. ar. 3. ad 1. & op. 19. c. 17.

pertinebat: statim enim eum repulit dicens, Vade satana, ut habetur Matthæi 4. ubi dicit Chrysostomus. Illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimitate sustinere, Dei autem iniurias nec velle que ad auditum sufferre: quoniam in propriis iniurijs esse quemlibet patientem laudabile est, iniurias autem Dei dissimulare, nimis est impium.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS. XXVII.

Utrum qui iuravit se non intraturum religionem, possit licite intrare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod ille qui iuravit se non intraturum religionem, non possit licite intrare. Omnis enim obligatio licita, est adimplenda: sed licitum erat ei non intrare religionem. ergo cum ad hoc iuramento se obligavit, videtur quod teneatur non intrare.

SED CONTRA est, quia nullum impedimentum spiritualis profectus est ex Deo: sed iuramentum est ex Deo. ergo per iuramentum non impeditur spiritualis profectus intrandi religionem.

RESPON. Dicendum, quod obligatio iuramenti tripliciter se potest habere. Quandoque enim est illicita obligatio, & de re illicita, puta, cum aliquis iurat se fornicaturum, & tale iuramentum non tenetur homo adimplere, nec est licitum impleri. Quandoque vero est obligatio licita, & de re licita, puta, cum aliquis iurat se eleemosynam daturum, & tale iuramentum preterire non licet. Quandoque vero est obligatio illicita, sed de re licita, puta, cum aliquis iurat se non facturum aliquod maius bonum, quod tamen facere non tenetur, puta ieiunare, vel non dare aliquam eleemosynam, vel religionem non intrare. Tunc enim id ad quod se iuramento obligat, licitum est: sed tamen obligatio est illicita, quia per hoc homo quantum in se est, obfirmat se contra gratiam Spiritus sancti, quæ facit hominem in suo corde ascensiones disponere, unde tale iuramentum licite potest homo implere, abstinendo ab illo bono quod facere non tenetur, non tamen cogitur ex illo iuramento ad hoc quod impleat quod iuravit: quia iuramentum ad hoc quod sit obligatorium, debet habere tres comites, iudicium, iustitiam, & veritatem, ut habetur Iere. 4. Huic autem iuramento deest iudicium discretionis, quia vergit in deteriorem exitum retrahendo a meliori bono.

ARTICVLVS. XXVIII.

Utrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

ar. 67. 3. p. q. 80. ar. 2. ad 5

DEINDE circa clericos quaesitum est unum, utrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero, & utrum non. Dicitur enim Eccl. 2. 1. Lascivius, & imprudens non servabit tempus: sed iste in dicendo matutinas non observat tempus: cum enim dies incipiat a media nocte, videtur quod matutinas sequentis diei dicat in die precedenti. ergo videtur quod hoc ad lasciviam, & imprudentiam pertineat, & ita videtur esse peccatum.

SED CONTRA. Deus elementior est quolibet homine: sed homo non imputat debitori in culpa, si debitum sibi reddat ante tempus. ergo multo minus Deus.

RESPON. Dicendum, quod hic consideranda est

intentio eius, qui praevenerit tempus in matutinis dicendis, vel in quibusvisque horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciviam, ut scilicet quietius somnolentia, & voluptati vacet, non est absque peccato. Si vero hoc faciat propter necessitatem, & licitarum honestarum occupationum, puta, si clericus, aut magister debet videre lectiones suas de nocte, vel propter aliquid aliud huiusmodi, licite potest de sero dicere matutinas, & in alijs horis canonicis ecclesijs sit: quia melius est Deo utrumque reddere, scilicet & debitas laudes, & alia honesta officia, quam quod per unum aliud impediatur.

AD PRIMUM dicendum, quod quantum ad contractus, & alia huiusmodi, dies incipit a media nocte: sed quantum ad ecclesiasticarum officium, & solemnitarum celebritates incipit dies a vespere, unde si aliquis post dictas vespere, & completorium, dicat matutinas, iam hoc pertinet ad diem sequentem.

¶ Finis quinti quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET SEXTVM.

QVÆSTIO PRIMA.

ARTICVLVS. I.

Utrum unitas essentiae ponat in numerum cum unitate personae.

QVAESTIVM est de Deo, de Angelo, de homine, de creaturis pure corporalibus. ¶ Circa Deum quaesitum est unum. Vtrum scilicet unitas essentiae ponat in numerum cum unitate personae, & videtur quod non. Sunt enim tres personae divinae. Si ergo unitas essentiae poneret in numerum cum unitate personae, sequeretur quod in Deo esset quaternitas, quod est haereticum. non ergo unitas essentiae ponit in numerum cum unitate personae.

SED CONTRA. Si unitas essentiae sit penitus idem cum unitate personae, non ponens cum ea in numerum, sequeretur quod in quocumque predicat unum, predicaretur, & reliquum: sed unitas essentiae predicatur de tribus personis: dicimus enim, quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt unum. ergo unitas personalis predicabitur de eis, ut dicatur, quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt unus, quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quod unumquodque in quantum est unum, in tantum est ens, unde ens, & unum convertuntur. Est autem unumquodque ens per suam formam, unde & unumquodque per suam formam habet unitatem, & inde est, quod quæ est comparatio formæ ad formam, eadem est comparatio unitatis ad unitatem. Deus autem est formaliter Deus per suam essentiam, proprietates autem personales est quasi forma constituens personam, quæ quidem realiter distinguitur ab alia persona propter oppositionem relativam, sed proprietates personales non distinguitur realiter ab essentia, alioquin sequeretur, quod in Deo esset compositio, & quod aliquid adveniret ei per modum accidentis. Nam omne quod est extra essentiam rei, accidentaliter advenit: differt tamen proprietates personales ab essentia secundum modum intelligendi, & significandi. Nam essentia dicitur absolute, proprietates vero personales im-